

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของ ผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตจากการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน

Legal Problems Regarding the Protection of Assets Seized or Restrained from a Good-Faith Purchaser in Connection with Money Laundering Offenses

พงศ์พิเชษฐ์ ยติกุลเกษม^{1*} และ เอกพงษ์ สารน้อย²

Phongphichet Yatikulkasem^{1*}, and Egkapong Sarnnoi²

นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Master of Laws, Sripatum University, Thailand

Corresponding author. E-mail: phngsphichesthy@gmail.com^{1}

Received January 12, 2026; Revised February 16, 2026; Accepted February 28, 2026

Abstract

This research aims to 1) analyze legal problems related to the protection of assets seized or attached in money laundering offenses, 2) study and compare laws related to the protection of assets seized or attached in money laundering offenses in Thailand and other countries, and 3) propose amendments to laws related to the protection of assets seized or attached in money laundering offenses. This is qualitative research by collecting data from books, articles, theses, research reports, and related documents. The research found that laws related to the protection of assets seized or attached from victims suspected of money laundering offenses in Thailand are unclear in their protection of victims. Compared to foreign laws, the provisions are clearly defined, effectively protecting victims' rights against the seizure or attachment of assets related to money laundering offenses. However, the provisions of the law in Thailand do not clearly provide for the protection of victims. It is recommended that the problem be resolved by amending the Anti-Money Laundering Act B.E. 2542 (1999) to define the term “victim,” add the meaning and criteria for being a victim in the provisions, and establish a committee on asset seizure or seizure cancellation transactions to consider whether the seizure or seizure cancellation is lawful or not. Prevent bias in the investigation of such orders.

Keywords: anti-money laundering; seizure or attachment of assets; property buyer

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดในการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน 2) ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดในการกระทำความผิดฐานฟอกเงินของประเทศไทยและต่างประเทศ และ 3) เสนอแนะแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดในการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่ากฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้เสียหายที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในการกระทำความผิดฐานฟอกเงินในประเทศไทยยังไม่มีความชัดเจนในการคุ้มครองผู้เสียหาย เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ มีการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายเอาไว้อย่างชัดเจน โดยสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่อาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากบทบัญญัติของประเทศไทยมิได้บัญญัติถึงการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายเอาไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมายโดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีคำนิยาม “ผู้เสียหาย” เพิ่มเติมความหมายและหลักเกณฑ์ของการเป็นผู้เสียหายไว้ในบทบัญญัติให้ชัดเจน และกำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมการธุรกรรมเพิกถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ทำหน้าที่พิจารณาการสอบสวนการเพิกถอนการยึดหรืออายัดขอด้วยกฎหมายหรือไม่เพื่อป้องกันการอคติในการสอบสวนคำสั่งดังกล่าว

คำสำคัญ: การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน; การยึดหรืออายัดทรัพย์สิน; ผู้ซื้อทรัพย์สิน

บทนำ

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกประสบปัญหาจากองค์กรอาชญากรรมไม่ว่าเป็นเรื่องยาเสพติด การค้าหญิงและเด็ก การลักลอบนำคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การค้าอาวุธ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ และการฟอกเงิน องค์กรอาชญากรรมเหล่านี้มีเครือข่ายโยงถึงกันทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลก โดยองค์กรเหล่านี้ได้ขยายเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (Transnational Organized Crime) มีการปกปิดซ่อนเร้นการดำเนินการของผู้ร่วมขบวนการ และมีการแบ่งหน้าที่กันทำระหว่างกลุ่มผู้ประกอบอาชญากรรมทั้งภายในและนอกประเทศ มีการตัดตอน การอำพรางสถานะนิติบุคคล อำพรางสถานะบุคคล อำพรางการกระทำ และอำพรางที่มาของเงิน ทำให้การใช้บังคับกฎหมายกระทำได้ยาก เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติให้ครอบคลุมถึงการกระทำความผิดเหล่านั้นได้ ซึ่งอาชญากรรมดังกล่าวมีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ อิทธิพล และรู้จักการนำผลตอบแทนที่ได้รับไปสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการประกอบธุรกิจอื่นบ้างหน้า เพื่อจะได้นำเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาอย่างผิดกฎหมายมาหมุนเวียนต่อไป ถือเป็นการสร้างความแข็งแกร่งให้กับองค์กรอาชญากรรม ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ในการกระทำความผิด คือต้องการเงินหรือผลประโยชน์ที่มีมูลค่ามหาศาลเพื่อมาหล่อเลี้ยงองค์กรของตนให้มีความยิ่งใหญ่มากขึ้น (Boonyophas, 2014)

เมื่อผู้กระทำผิดได้รับทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายแล้ว จะนำทรัพย์สินที่ได้มาเปลี่ยนสภาพโดยวิธีการต่าง ๆ เพื่ออำพรางให้เป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยการประกอบอาชีพสุจริตตามกฎหมาย หรือที่เรียกว่า “การฟอกเงิน (Money Laundering)” คือ การนำเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือเงินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมาเก็บ ซุกซ่อน โอน ย้าย หรือเปลี่ยนสภาพ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้อื่นสามารถที่จะนำเงินดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ในลักษณะของเงินที่ถูกกฎหมาย ซึ่งการฟอกเงินนั้นยังรวมไปถึง การฟอกเงิน ทรัพย์สิน

หรือประโยชน์ในทางทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ได้มาจากการกระทำความผิดอีกด้วย แนวโน้มการฟอกเงินภายในประเทศไทยสามารถพิจารณาได้จากหลายองค์ประกอบรวมกัน (Thailand Development Research Institute (TDRI), 2021) เช่น ปริมาณเงินสดที่หมุนเวียนอยู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ชายแดนที่ติดอยู่กับประเทศเพื่อนบ้าน ปริมาณเงินสดเข้าและออกประเทศในแต่ละวัน ความก้าวหน้าของระบบการเงิน และความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ใช้ในประเทศ รวมถึงสถิติคดีทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ เป็นต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การค้าและการลงทุนของประเทศไทยเป็นหนึ่งในปัจจัยเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อแนวโน้มการฟอกเงินด้วยเหตุผล 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก การที่ประเทศไทยเป็นระบบเศรษฐกิจเปิด มีการค้าผ่านชายแดนจำนวนมากส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายคน สินค้า บริการผ่านด่านชายแดน การค้าของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงผ่านชายแดนดังกล่าวยังเป็นจุดเปราะบางที่จะสามารถขนย้ายเงินสดหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดได้ง่าย ประการที่สอง การอำนวยความสะดวกในการจัดตั้งธุรกิจในประเทศให้สามารถดำเนินการได้ง่าย ส่งผลให้มีการรวบรัดขั้นตอนในการตรวจสอบเอกสาร ซึ่งอาจเป็นจุดเสี่ยงต่อการใช้เป็นช่องทางในการฟอกเงินได้ และประการที่สาม การที่ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวอันดับต้น ๆ ของโลก ส่งผลให้มีย่านนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และเป็นจุดเสี่ยงที่จะสามารถขนเงินข้ามแดนหรือสินทรัพย์ที่ได้จากการกระทำความผิดข้ามแดนเข้ามายังประเทศไทยได้โดยง่าย

การฟอกเงินถือ เป็นการประกอบอาชญากรรมที่อาชญากรนิยมนำมาใช้ เพราะเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญประเภทหนึ่ง โดยดำเนินการให้เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนำมาเปลี่ยนเป็นเงินหรือทรัพย์สินที่บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าเป็นเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งการฟอกเงินนั้นเป็นอาชญากรรมที่มีลักษณะพิเศษที่ยากแก่การแสวงหา และรวบรวมพยานหลักฐานมาเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิด นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและจัดการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิด (Unger & van der Linde, 2013) จากปัญหาอาชญากรรมที่ได้เพิ่มมากขึ้นและมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในประเทศต่าง ๆ จึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการฟอกเงินและหามาตรการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สำหรับในประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1988 และได้มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน คือพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยมีเหตุผลในการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ คือในปัจจุบันผู้ประกอบการซึ่งกระทำความผิดกฎหมายบางประเภท ได้นำเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นมากระทำการในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นการฟอกเงิน เพื่อนำเงินหรือทรัพย์สินนั้นไปใช้เป็นประโยชน์ในการกระทำความผิดต่อไปได้อีก ทำให้ยากแก่การปราบปรามการกระทำความผิดกฎหมายเหล่านั้น และโดยที่กฎหมายที่มีอยู่ก็ไม่สามารถปราบปรามการฟอกเงินหรือดำเนินการกับเงินหรือทรัพย์สินนั้นได้เท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อเป็นการตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมดังกล่าว ควรกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้สามารถดำเนินการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Halliday et al., 2014)

จากการศึกษาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินของประเทศไทยดังกล่าวยังคงมีปัญหายุ่งหลายประการ เพราะพฤติการณ์ในการกระทำความผิดของอาชญากรมีจำนวนมากกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ และความผิดมูลฐานที่ยังไม่ครอบคลุมไปถึงการกระทำความผิดบางประการ อาจก่อให้เกิดช่องว่างของกฎหมายถือเป็นช่องทางในการกระทำความผิดของอาชญากรได้ กล่าวคือการขายทรัพย์สินที่ได้มาจากผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดฐานฟอกเงินนั้น มีวิธีการในการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้เสียหายเพียงพอหรือไม่ และหากไม่เพียงพอจะมีวิธีการทางกฎหมายอย่างไร

ในการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้เสียหาย จากการพิสูจน์แล้วต่อมาบุคคลนั้นอาจมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดฐานพอกเงิน โดยกระบวนการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้เสียหายในความผิดมูลฐานที่เกี่ยวกับการ พอกเงิน ถือว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐที่ต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้เสียหายในความผิดมูลฐาน ต้องถือว่า ภาครัฐมีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เมื่อมีพลเมืองได้รับความเสียหายถูกฉ้อโกงทรัพย์สิน จากการกระทำ ความผิดมูลฐานที่เกี่ยวกับการพอกเงิน ภาครัฐมีหน้าที่ช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายให้พลเมือง ของตน และภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในกระบวนการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในความผิดมูลฐานจึงควรตกเป็นภาระ แก่รัฐ เพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมให้ได้มากที่สุด

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปราม การพอกเงินของประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกามีกฎหมายที่กำหนดมี กลไกการเยียวยาคุ้มครองสิทธิเหยื่ออาชญากรรม คือ Bank Secrecy Act 1970 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพมาก โดยมีวิธีการคืนหรือชดเชยคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งกำหนดขั้นตอนในการเข้ามาสู่กระบวนการคุ้มครองสิทธิของ ผู้เสียหาย การปฏิเสธการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย จนถึงการจัดสรรการชดเชยค่าเสียหายอย่างมีระบบ ในส่วน ประเทศอังกฤษมีกฎหมายกำหนดวิธีการชดเชยทางแพ่ง (Civil Recovery) คือ The Proceeds of Crime Act 2002 (POCA) กำหนดเกี่ยวกับการกู้คืนรายได้ของอาชญากรมาเป็นรายได้ของรัฐและหากมีผู้เสียหายจะมีการคืนหรือชดเชย คคืนทรัพย์สินแก่ผู้เสียหาย ในเครือรัฐออสเตรเลีย มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่ 4 ฉบับ ได้แก่ Custom Act 1901, Proceeds of Crime Act 2002 (POCA) Financial Transaction Reports Act 1988 และ Telecommunication Act 1991 และ สาธารณรัฐสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตีปราบปรามการทุจริต การค้ายาเสพติด และความผิด ร้ายแรงอื่น (การยึดผลประโยชน์) ค.ศ. 1993 (Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act 1993) ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้ แม้จะมีการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นการริบ ทรัพย์สินในทางอาญาหรือริบทรัพย์สินทางแพ่งก็ตาม ทรัพย์สินที่ริบได้มานั้นจะถูกนำไปใช้ในการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรมด้วยมาตรการต่าง ๆ ไม่มีการส่งคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายแต่อย่างใด การคุ้มครอง สิทธิผู้เสียหายของกฎหมายต่างประเทศดังกล่าว จะเป็นลักษณะให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้เสียหาย จากเงินที่ได้ จากการริบทรัพย์สิน กล่าวคือ ผู้เสียหายจะได้รับเงินที่ได้จากการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำ ความผิด โดยทางอ้อม ผ่านการช่วยเหลือและสนับสนุนของทางรัฐ จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศดังกล่าวนี้ พบว่ากฎหมายนั้นมีการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้เสียหายอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมาก และสามารถ ให้ความคุ้มครองผู้เสียหายได้อย่างเป็นธรรม เมื่อได้ศึกษากฎหมายของต่างประเทศแล้วนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมาย การป้องกันและปราบปรามการพอกเงินของประเทศไทย พบว่า ยังมีข้อบกพร่องอยู่บางประการในการคุ้มครอง สิทธิของผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาที่ถูกดำเนินคดีความผิดฐานพอกเงิน สามารถพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การกำหนดคำนิยามของคำว่า “ผู้เสียหาย” ในความผิดมูลฐานของกฎหมายป้องกัน และปราบปรามการพอกเงิน

ประการที่สอง การใช้อำนาจของคณะกรรมการธุรกรรมในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่อาจได้มาจากการ กระทำ ความผิดฐานพอกเงิน

ประการที่สาม การยื่นคำร้องขอคุ้มครองทรัพย์สินที่พนักงานอัยการร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดิน ของผู้เสียหายในทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำ ความผิดฐานพอกเงิน

ประการที่สี่ การยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงินให้มีผลย้อนหลังของผู้เสียหาย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตจากการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตจากการกระทำความผิดฐานฟอกเงินของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเสนอแนะแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตจากการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตจากการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้เสียหายที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในการกระทำความผิดฐานฟอกเงินเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์และปรับปรุงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกฎหมายที่ควบคุมอยู่ในปัจจุบัน และเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ให้มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสามารถนำมาปรับใช้ให้เป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ใช้ทำการวิจัยครั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2568 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2568

ทบทวนวรรณกรรม

ประวัติความเป็นมา ความหมาย และลักษณะของการฟอกเงิน

การฟอกเงินมีข้อสันนิษฐานว่าเริ่มจากการค้าขายของชาวจีน โดยการนำทรัพย์สินไปลงทุนในต่างประเทศเพื่อหลีกเลี่ยงการชำระภาษีกับทางการ ต่อมามีการนำการฟอกเงินไปใช้กับธุรกิจผิดกฎหมายโดยมีธุรกิจถูกกฎหมายบังหน้า ซึ่งผู้กระทำการฟอกเงินมักเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นที่เรียกว่า “มาเฟีย” และบุคคลเหล่านี้มักเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือเจ้าหน้าที่รัฐจากหน้าทำธุรกิจการค้าถูกกฎหมาย แต่หลังจากเป็นธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น การพนันและการลักลอบค้าของหนีภาษี ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา การฟอกเงินเป็นที่โด่งดังขึ้นมาใน ปี ค.ศ. 1973 จากคดีวอเตอร์เกต (Watergate) ที่เชื่อกันว่านักธุรกิจมีส่วนพัวพันกับการฟอกเงินมูลค่ามหาศาลในปัจจุบันการประกอบอาชญากรรมมีการพัฒนาไปพร้อมกับความสะดวกรวดเร็วที่เพิ่มมากขึ้นในการติดต่อระหว่างกัน เพื่อหลบเลี่ยงกฎหมาย อาชญากรจึงพัฒนาวิธีการ เพิ่มจำนวนผู้ร่วมกระทำการพัฒนาความสามารถ และใช้ตำแหน่งหน้าที่ทางอาชีพของตนแสวงหาผลประโยชน์ที่ผิดกฎหมายพร้อมทั้งอำพรางการกระทำความผิดของตนเองหรือกลุ่มของตนเอาไว้ ซึ่งในนานาอารยประเทศ รวมทั้งประเทศไทยได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากขึ้น รวมทั้งการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี และการสื่อสารอันมีผลดีทำให้เกิดความสะดวกสบาย แต่ในขณะเดียวกันการพัฒนาดังกล่าวก็มิผลเสีย

ด้วยเช่นกัน ถ้าอาชญากรนำมาใช้ในทางที่จะเกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชญากรรม ความเจริญและเทคโนโลยีเหล่านี้มีผลทำให้รูปแบบอาชญากรรมมีความซับซ้อนมากขึ้น เปลี่ยนแปลงจากที่เป็นอาชญากรรมธรรมดาที่เกิดขึ้นภายในประเทศ และเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก หรือจากอาชญากรรมพื้นฐานไปสู่อาชญากรรมข้ามชาติ และมุ่งหวังผลตอบแทนมหาศาลมีการดำเนินงานร่วมกันในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรม กล่าวคือ มีการรวมตัวกันของอาชญากรรมหลายอย่างมีการแบ่งงานแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ มีเครือข่ายเพื่อการติดต่อประสานงานกันในหลาย ๆ ประเทศ เพื่อก่ออาชญากรรมที่เกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย (Levi, 2010) การก่ออาชญากรรมประเภทนี้จะมุ่งหวังให้ได้เงินจำนวนมากมหาศาลเป็นผลตอบแทน เงินเหล่านี้จะถูกนำไปผ่านกระบวนการเปลี่ยนสภาพในหลายลักษณะ เพื่ออำพรางที่มาของเงินได้นั้น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะอาศัยสถาบันการเงิน หรือการประกอบธุรกิจในรูปแบบต่าง ๆ ในการดำเนินการ และเงินที่ได้จากการดำเนินการเหล่านั้นจะย้อนกลับไปเป็นเงินทุน เพื่อประกอบอาชญากรรมที่ยากต่อการจับกุมและปราบปราม ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายเพื่อทำลายการประกอบอาชญากรรมจึงถูกสร้างขึ้นมา เพื่อจัดการกับทรัพย์สินหรือเงินได้ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งกระบวนการยุติธรรมในอดีตไม่อาจประสบความสำเร็จ ในการบังคับใช้กฎหมายกับทรัพย์สินที่หมุนเวียน อยู่ในวงจรนี้ได้เนื่องจากทรัพย์สินเหล่านั้นได้ถูกโอน แปรสภาพ หรือเปลี่ยนรูปไปแล้ว (Levi & Reuter, 2006) โดยการที่เงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ถูกแปรสภาพ เปลี่ยนรูป หรือถูกแปลงให้เป็นทรัพย์สินใหม่ เปรียบเสมือนการทำทรัพย์สินที่สกปรกให้กลายเป็นทรัพย์สินที่สะอาดโดยชอบ หรือเป็นทรัพย์สินที่สะอาดจึงเรียกกระบวนการนี้ว่า “การฟอกเงิน” กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจึงได้ถือกำเนิดขึ้น เพื่อสกัดกั้นมิให้มีการนำเงินที่ได้จากการกระทำความผิดไปเข้ากระบวนการฟอกที่ผิดกฎหมาย โดยมีมาตรการในการจัดการกับเงินหรือทรัพย์สินทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทรัพย์สินเหล่านั้นได้

สรุปได้ว่า การฟอกเงินมีจุดเริ่มต้นจากการหลีกเลี่ยงภาษีของพ่อค้าจีน โดยการนำเงินไปลงทุนในต่างประเทศ ต่อมาถูกใช้โดยกลุ่มมาเฟีย ผ่านธุรกิจบังหน้าเพื่อซ่อนรายได้ผิดกฎหมาย เช่น การพนันและการลักลอบค้า การฟอกเงินกลายเป็นที่รู้จักในระดับโลกจากคดีวอเตอร์เกตในสหรัฐฯ อาชญากรยุคใหม่ใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายข้ามชาติในการกระทำความผิดซับซ้อนยิ่งขึ้น เงินที่ได้จะถูกเปลี่ยนรูปเพื่อให้ดูถูกกฎหมาย กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจึงมีบทบาทสำคัญในการยึดทรัพย์สินและตัดวงจรอาชญากรรมเหล่านี้

กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้เสียหายที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัย ในการกระทำความผิดฐานฟอกเงินของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการบังคับใช้มาตรการยึดทรัพย์สินมาเป็นเวลานาน โดยถือว่าวัตถุประสงค์ที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือครอบครองไว้โดยผิดกฎหมายเป็นการละเมิดกฎหมาย กฎหมายที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินของประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดมาตรการต่าง ๆ ทางกฎหมายให้แก่เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการกับทรัพย์สินของประชาชนได้ (Cassella, 2012) ก่อนหน้าที่ประเทศสหรัฐอเมริกาจะนำหลักดังกล่าวมาบังคับใช้การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ปราศจากการตระหนักถึงความสุจริตของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น หรือผู้ที่ไม่ได้ถูกพิพากษาว่ากระทำความผิด หรือเพียงเพราะเหตุที่ถูกสงสัยบุคคลนั้นไม่ควรที่จะถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าว ต่อมาเมื่อได้นำหลักการดังกล่าวเข้ามาบังคับใช้โดยมาตรการทางกฎหมายที่เป็นผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งอยู่ในกฎหมายที่เกี่ยวกับความผิดในการฟอกเงินมีกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ Federal Crime and Criminal Procedure และ Money Laundering Control Act 1986 เป็นกฎหมายที่กำหนดโทษอาญาในการกระทำความผิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการฟอกเงิน (Levi & Reuter, 2006) ในกฎหมาย Federal Crime and Criminal

Procedure (U.S. Code: Title 18) ถือเป็นกฎหมายเบื้องต้นในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญาเกี่ยวกับการฟอกเงิน ซึ่งกำหนดโทษทางอาญาไว้ ได้แก่ การกระทำหรือพยายามกระทำการที่เป็นการสนับสนุนหรือช่วยเหลือในการกระทำความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน การกระทำหรือพยายามปกปิดหรือซ่อนเร้นในการกระทำความผิด การกระทำหรือพยายามหลีกเลี่ยงไม่รายงานการโอนเงิน กำหนดให้ระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 เหรียญหรือสองเท่าของมูลค่าทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง โดยอยู่ที่ว่ามูลค่าใดจะสูงกว่ากัน หรือจำคุกไม่เกิน 20 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และการกระทำหรือพยายามนำเข้าหรือนำออกไปซึ่งตราสารหรือเอกสารทางการเงิน (Monetary Instrument) เช่น เงินตราของทุกประเทศ เช็คเดินทาง เช็คธนาคาร ตั๋วเงิน และตั๋วสัญญาใช้เงิน เป็นต้น ให้ระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 เหรียญ หรือสองเท่าของมูลค่าทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องอยู่ที่ว่ามูลค่าใดจะสูงกว่ากัน หรือจำคุกไม่เกิน 20 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งผู้กระทำความผิดทั้งสองกรณีข้างต้น ต้องรับผิดทางแพ่งไม่เกินมูลค่าของทรัพย์สินนั้น หรือไม่เกิน 10,000 เหรียญ

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้อธิบายถึงอำนาจของกฎหมายสหรัฐอเมริกาในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานฟอกเงิน แม้ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด อย่างไรก็ตาม ยังขาดการวิเคราะห์ในประเด็นสำคัญว่า กฎหมายสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติใดบ้างที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริต (Bona fide purchaser for value) ซึ่งมีได้มีส่วนรู้เห็นกับการกระทำความผิด ในระบบกฎหมายสหรัฐฯ มีหลัก “Innocent owner defense” ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil forfeiture) ซึ่งเปิดโอกาสให้เจ้าของทรัพย์สินที่ได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริต และไม่รู้หรือไม่ควรรู้ถึงแหล่งที่มาที่เกี่ยวข้องกับความผิด สามารถยื่นคำร้องคัดค้านการริบทรัพย์สินต่อศาลได้นอกจากนี้ ภายใต้กระบวนการริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal forfeiture) ก็มีบทบัญญัติที่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกผู้มีสิทธิในทรัพย์สินยื่นคำร้องแสดงสิทธิ (Third-party petition) เพื่อพิสูจน์ว่าตนมีสิทธิในทรัพย์สินเหนือกว่าจำเลยหรือได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริต ดังนั้น เพื่อให้การวิเคราะห์มีความสมบูรณ์ ผู้เขียนควรอธิบายถึงกลไกทางกฎหมายดังกล่าวพร้อมทั้งพิจารณาว่ามาตรการคุ้มครองเหล่านี้เพียงพอหรือไม่ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตเมื่อเปรียบเทียบกับอำนาจรัฐในการยึดหรือริบทรัพย์สิน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้เสียหายที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในการกระทำความผิดฐานฟอกเงินของประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษ มีบทบาทสำคัญในการต่อสู้กับการฟอกเงิน โดยมีกฎหมายที่กำหนดให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ได้แก่ The Proceeds of Crime Act 2002 (POCA) กฎหมายฉบับนี้กำหนดมาตรการทางกฎหมายในการกักคืนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด โดยไม่จำเป็นต้องมีการพิพากษาลงโทษจำเลยแต่อย่างใด กล่าวคือเป็นการนำรายได้ของอาชญากรมาเป็นรายได้ของรัฐ โดยเป็นการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยไม่ต้องอาศัยคำพิพากษา (Non-Conviction Based Forfeiture) เพื่อให้ไม่ให้อาชญากรไม่สามารถใช้ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดได้ และเป็นการยับยั้งและขัดขวางอาชญากรรม (Ryder, 2014; Young, 2009) ซึ่งได้กำหนดความผิดในการฟอกเงิน 3 กรณี คือ การซ่อนเร้น ปกปิด เปลี่ยนสภาพหรือโอนรายได้จากอาชญากรรมหรือนำรายได้จากอาชญากรรมเข้ามาหรือออกไปจากเขตอำนาจศาล (Levi & Reuter, 2006) กฎหมาย POCA กำหนดให้รายได้จากอาชญากรรม หมายถึง ทรัพย์สินที่เป็นประโยชน์ของบุคคลที่ได้มาจากการกระทำความผิดอาญาหรือผลประโยชน์ที่ได้มาจากการกระทำความผิดอาญาไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม และผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือคาดหมายได้ว่ารู้ถึงผลประโยชน์ดังกล่าว ซึ่งการกระทำผิดกฎหมาย POCA คือการกระทำความผิดอาญาส่วนใดส่วนหนึ่งในประเทศอังกฤษหรือเป็นความผิดที่เกิดในประเทศอังกฤษ ดังนั้น แม้การฟอกเงินจะเกิดขึ้นนอกประเทศ

อังกฤษ แต่หากมีส่วนหนึ่งส่วนใดของการกระทำผิดเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ก็สามารถใช้กฎหมายฉบับนี้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดได้ (Ryder, 2014)

สรุปได้ว่าประเทศอังกฤษใช้กฎหมาย The Proceeds of Crime Act 2002 (POCA) ในการต่อสู้กับการฟอกเงิน โดยสามารถริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมได้โดยไม่ต้องมีคำพิพากษาลงโทษจำเลย กฎหมายนี้มีเป้าหมายเพื่อยับยั้งอาชญากรรมไม่ให้ใช้ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำผิด และเปลี่ยนรายได้นั้นให้ตกเป็นของรัฐ การฟอกเงินตาม POCA แบ่งเป็น 3 กรณีหลัก ได้แก่ การซ่อนเร้น ปกปิด หรือโอนรายได้จากอาชญากรรม กฎหมายนี้ครอบคลุมทรัพย์สินที่ได้จากความผิดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม หากมีส่วนใดของการกระทำผิดเกิดในอังกฤษ กฎหมายนี้สามารถนำมาใช้ได้ กฎหมาย POCA จึงเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันอาชญากรรมและสนับสนุนการริบทรัพย์สินที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการศึกษาด้วยวิธีการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ การสืบค้นข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ กฎหมายต่างประเทศและเอกสารใด ๆ ที่เกี่ยวข้องจากปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้เสียหายโดยสุจริตจากการกระทำ ความผิดฐานฟอกเงิน ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้เสียหายที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์และปรับปรุงหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับกฎหมายที่ควบคุมอยู่ในปัจจุบัน และเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ให้มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้เสียหายที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในการกระทำความผิดฐานฟอกเงินในประเทศไทยนั้น ยังไม่มีความชัดเจนในการคุ้มครองผู้เสียหาย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ได้มีการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายเอาไว้อย่างเป็นระบบและมีความชัดเจน โดยสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่อาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นโอกาสเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินได้แสดงเอกสารหรือหลักฐาน เพื่อชี้แจงว่าทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดนั้นไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน ซึ่งแตกต่างจากบทบัญญัติของประเทศไทย ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 กลับมิได้บัญญัติถึงการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายเอาไว้อย่างชัดเจน โดยผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะให้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยกำหนดให้มีคำนิยามของคำว่า “ผู้เสียหาย” เพื่อกำหนดเพิ่มเติมความหมายและหลักเกณฑ์ของการเป็นผู้เสียหายไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายให้ชัดเจน และกำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมการตุลาการเพิกถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน เพื่อทำหน้าที่พิจารณาการสอบสวนว่าการเพิกถอนการยึดหรืออายัดชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ออกมาอีกหนึ่งชุด เพื่อป้องกันการอคติในการสอบสวนคำสั่งดังกล่าว รวมไปถึงกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองทรัพย์สินที่พนักงานอัยการร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินของผู้เสียหาย อีกทั้ง กำหนดให้การยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

สามารถกระทำได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมายไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อป้องกันการตีความและการใช้เหตุผลดังกล่าวในทางปฏิบัติ โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ ดังนี้

ปัญหาด้านการฟอกเงินในปัจจุบันนั้นถือเป็นปัญหาที่มีความร้ายแรงและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมเป็นอย่างมาก การฟอกเงินนับว่าเป็นภัยคุกคามความมั่นคงและเศรษฐกิจของชาติที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการให้มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น มีการทำเป็นขบวนการในลักษณะอาชญากรรมข้ามชาติ เพราะความเจริญทางเทคโนโลยีและสภาพสังคมที่เปิดกว้างมากขึ้น ผลกระทบของการก่ออาชญากรรมการฟอกเงินส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง ทำให้นานาประเทศต่างต้องร่วมมือหามาตรการการเพื่อที่จะยับยั้งปัญหาดังกล่าว ความพยายามที่จะผลักดันให้มีกฎหมายเกี่ยวกับ การฟอกเงินของประเทศต่าง ๆ แนวคิดวิธีการไม่ว่าจะเป็นความตกลง ความร่วมมือ หรืออนุสัญญาใด ๆ ทำให้เกิดเป็นกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินที่แต่ละประเทศจะมีวิธีการดำเนินการหรือมาตรการที่แตกต่างกันไปแล้วแต่ที่จะนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับประเทศของตนเอง โดยการนำหลักการกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินของแต่ละประเทศมาปรับใช้นั้น ย่อมไม่มีระบบใดที่สมบูรณ์แบบไปทั้งหมดโดยไม่มีข้อบกพร่องเลยจึงจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบมาตรการและปรับปรุง เพื่อให้มาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน บังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความยุติธรรมเป็นสำคัญสำหรับมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินของประเทศไทย ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 วันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2542 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ตราขึ้นเพื่อมีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันและยับยั้งการกระทำการฟอกเงิน โดยมีเจตนารมณ์มุ่งหมายต่อทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำ ความผิดมูลฐาน หรือความผิดฐานฟอกเงิน เพื่อที่จะตัดช่องทางการเงินมิให้ผู้กระทำความผิดนำเงินที่ได้ดังกล่าวไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนเพื่อก่ออาชญากรรมต่อไป

มาตรการทางกฎหมายที่กำหนดให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐานตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินถูกยึดหรืออายัด มีวัตถุประสงค์เพื่อให้รัฐสามารถตัดวงจรทางการเงินของอาชญากร และทำให้ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดตกเป็นของแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีของความผิดมูลฐาน อาจมีบุคคลที่ถูกแยง ลิดรอน หรือสูญเสียทรัพย์สินจากการกระทำความผิดนั้นโดยตรง ซึ่งบุคคลดังกล่าวย่อมมีฐานะเป็น “ผู้เสียหาย” และมีสิทธิในทรัพย์สินที่พึงได้รับความคุ้มครองในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐาน ดังนั้นในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งถูกยึดหรืออายัดนั้นแท้จริงแล้วเป็นทรัพย์สินของผู้เสียหายที่ถูกกระทำความผิด ไม่ควรให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดินโดยอัตโนมัติ หากแต่ควรมีมาตรการทางกฎหมายที่เปิดช่องให้นำทรัพย์สินดังกล่าวคืนหรือชดเชยแก่ผู้เสียหายในความผิดมูลฐาน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสอดคล้องกับหลักคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน ตัวอย่างสมมุติเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น สมมุติว่า นายดำ หลอกหลวงเอาเงินจำนวน 5 ล้านบาทจาก นายแดง โดยอ้างว่าจะนำไปลงทุน ต่อมานายดำนำเงินดังกล่าวไปซื้อรถยนต์หรูหนึ่งคันเพื่อปกปิดแหล่งที่มาของเงินอันเข้าข่ายความผิดมูลฐานและการฟอกเงิน ภายหลังจากเจ้าหน้าที่ตรวจพบและดำเนินการยึดรถยนต์คันดังกล่าว ในฐานะทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด หากกฎหมายกำหนดให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดินทั้งหมด นายแดงซึ่งเป็นผู้เสียหายที่ถูกหลอกเอาเงินไป อาจไม่ได้รับการชดเชยใด ๆ ในทางที่เป็นธรรม ควรเปิดโอกาสให้นายแดงยื่นคำร้องแสดงสิทธิในฐานะผู้เสียหาย เพื่อขอรับเงินหรือทรัพย์สินที่ได้จากการขายทอดตลาดรถยนต์คันนั้นคืนแก่ตน แทนที่จะให้ทรัพย์สินตกเป็นของรัฐทั้งหมด การกำหนดกลไกเช่นนี้จะช่วยสร้างความสมดุลระหว่างเป้าหมายของรัฐในการปราบปรามอาชญากรรมทางการเงิน กับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่แท้จริงอันเป็นหลักสำคัญของการระบอบการยุติธรรมที่เป็นธรรม

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในความผิดมูลฐานได้อย่างแท้จริงนั้น ต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติเพื่อระบุตัวผู้เสียหายที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิของตน เพราะหากผู้เสียหายแล้วกระบวนการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจะสามารถดำเนินการต่อไปได้ แต่การระบุตัวผู้เสียหายในบางครั้งก็มีความยุ่งยากซับซ้อนเพราะต้องพิจารณาถึงการกระทำของผู้เสียหายซึ่งอาจมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดด้วย นอกจากนี้ผู้เสียหายจะต้องได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดมูลฐาน และความเสียหายนั้นต้องสามารถเป็นความเสียหายทางทรัพย์สินซึ่งกำหนดเป็นจำนวนเงินได้ เพื่อให้สามารถกำหนดจำนวนหรือมูลค่าทรัพย์สินที่ต้องชดเชยคืนให้แก่ผู้เสียหายในกรณีที่ไม่สามารถคืนทรัพย์สินที่ถูกยึดหรือยึดได้ ซึ่งการนำทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมาคืนหรือชดเชยคืนให้แก่ผู้เสียหายในความผิดมูลฐาน ต้องพิจารณาถึงความสุจริตของผู้เสียหายในความผิดมูลฐานด้วย เพราะทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐานเป็นทรัพย์สินที่ได้มาหรือใช้ในการกระทำความผิดไม่ว่าจะมีการจำหน่าย จ่าย โอน หรือเปลี่ยนแปลงสภาพของทรัพย์สินไปไม่ว่าที่ทอดก็ตามประกอบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ซึ่งจากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ล้วนแล้วมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันปราบปรามและควบคุมการฟอกเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่ว่าด้วยการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด มีวัตถุประสงค์เพื่อตัดวงจรอาชญากรรม โดยการนำทรัพย์สินของอาชญากรมาเป็นรายได้ของรัฐและลดแรงจูงใจในการประกอบอาชญากรรมทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่าผู้เสียหายต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งในกรณีที่ผู้เสียหายไม่สุจริต เนื่องจากผู้เสียหายรู้ถึงการกระทำความผิดมูลฐานแต่ยินยอมเข้าไปในขบวนการกระทำความผิด หรือเข้าไปมีส่วนร่วม หรือสนับสนุนช่วยเหลือในการกระทำความผิดมูลฐาน หากมีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในความผิดมูลฐานโดยการนำทรัพย์สินที่ริบไว้ไปคืนหรือชดเชยคืนให้แก่ผู้เสียหายดังกล่าวย่อมไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ต้องการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เพราะเสมือนเป็นการนำทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดไปคืนหรือชดเชยคืนให้ผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดมูลฐานด้วยส่วนหนึ่ง เป็นการขัดต่อหลักสุจริตและหลักกฎหมายทั่วไป และผู้เสียหายในความผิดมูลฐานต้องไม่ได้รับการชดเชยหรือได้รับการเยียวยาด้วยวิธีการอื่น ๆ แล้ว

จากการศึกษาพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ในเรื่องของคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้เสียหายที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในการกระทำความผิดมูลฐานฟอกเงินนั้น ยังมีปัญหาอยู่บางประการที่ต้องได้รับการแก้ไข ดังนี้

ประการที่หนึ่ง การกำหนดคำนิยามของคำว่า “ผู้เสียหาย” ในความผิดมูลฐานของกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

แม้มาตรา 49/1 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จะกำหนดว่า “ผู้เสียหาย” ต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงและไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด อันถือเป็นการวางหลักเกณฑ์ไว้ในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ตามคำดังกล่าวยังมีลักษณะกว้างและขาดความชัดเจนในทางปฏิบัติโดยมิได้กำหนดแนวทางพิจารณาที่เป็นรูปธรรมว่ากรณีใดเข้าข่ายเป็นผู้เสียหาย เช่น ผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตจะถือเป็นผู้เสียหายได้หรือไม่ จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความและการใช้ดุลพินิจได้

ประการที่สอง การใช้อำนาจของคณะกรรมการตุรกรรรมในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่อาจได้มาจากการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน

การใช้อำนาจของคณะกรรมการตุรกรรรมในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินเป็นการกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนโดยตรง จึงควรมีมาตรการถ่วงดุลและตรวจสอบการใช้อำนาจอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม การเสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นอีกชุดหนึ่งเพื่อพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าว จำเป็นต้องแก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และต้องพิจารณาด้วยว่าจะก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนกับกลไกการตรวจสอบโดยศาลที่มีอยู่แล้วหรือไม่ ดังนั้น การปรับปรุงระบบควรมุ่งสร้างกลไกตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่เพิ่มภาระหรือความซ้ำซ้อนโดยไม่จำเป็น

ประการที่สาม การยื่นคำร้องขอคุ้มครองทรัพย์สินที่พนักงานอัยการร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินของผู้เสียหายในทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำผิดฐานฟอกเงิน

ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 50 กำหนดถึงสิทธิของทรัพย์สินในกรณีที่พนักงานอัยการได้ร้องขอตกเป็นของแผ่นดิน ดำเนินการยื่นคำร้องคัดค้านและชี้แจงเหตุผลให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดฐานฟอกเงินแต่อย่างใด ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวยังไม่เอื้อให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายมากเท่าที่ควร และถือเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ให้แก่ตัวผู้เสียหายมากเกินไป และภาครัฐจะต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายให้ได้รับความช่วยเหลือหรือดำเนินการในชั้นศาลเกี่ยวกับการดำเนินคดีแก่ผู้เสียหาย ซึ่งในพระราชบัญญัติดังกล่าวมิได้กำหนดระยะเวลาให้ผู้เสียหายหรือผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่พนักงานอัยการร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินนั้น มีระยะเวลาที่นานจนเกินไป อาจทำให้ผู้เสียหายดังกล่าวได้รับความเสียหายเพิ่มมากขึ้น หรือมิได้ความเป็นธรรมในการเตรียมเอกสารหรือหลักฐานในการใช้ประกอบคำคัดค้านได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากระยะเวลาในการพิจารณาของศาลใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน ดังนั้น จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 50 โดยกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนและชัดเจนให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งของพนักงานอัยการได้ เช่น กำหนดให้ยื่นคำร้องภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งหรือทราบคำสั่งอายัดหรือยึดทรัพย์สิน ทั้งนี้ เพื่อให้มีกรอบเวลาที่เหมาะสมและไม่กระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้เสียหายจนเกินสมควร พร้อมทั้งอาจกำหนดให้ศาลมีอำนาจขยายระยะเวลาดังกล่าวได้ในกรณีมีเหตุอันสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมการกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจนดังกล่าว จะทำให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิโต้แย้งพยานหลักฐานของพนักงานอัยการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเปิดโอกาสให้ศาลนำข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทั้งสองฝ่ายมาประกอบการใช้ดุลยพินิจ อันเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายจะได้รับความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินโดยชอบด้วยกฎหมาย

ประการที่สี่ การยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดฐานฟอกเงินให้มีผลย้อนหลังของผู้เสียหาย

ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มีบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน แม้ทรัพย์สินนั้นจะได้ออกก่อนวันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับ หากเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดตามมาตรา 49 วรรคหนึ่ง และมาตรา 51 วรรคหนึ่ง โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยวางหลักไว้เป็นบรรทัดฐานในคำพิพากษาฎีกาที่ 8345/2560 ว่า การริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัตินี้ใช้โทษทางอาญา หากเป็นมาตรการทางแพ่งที่มุ่งตัดวงจรการกระทำผิด จึงสามารถบังคับใช้กับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับได้ และไม่ถือเป็นการใช้กฎหมายย้อนหลังในทางที่เป็นโทษแก่บุคคล

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติ ผู้วิจัยเห็นควรเสนอให้มีการบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในตัวของกฎหมาย เช่น การเพิ่มเติมบทบัญญัติในหมวดว่าด้วยการตกเป็นของแผ่นดิน (มาตรา 49 หรือมาตรา 51 แล้วแต่กรณี) โดยกำหนดข้อความรับรองว่า “การสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้บังคับแก่ทรัพย์สินที่ได้มาก่อนหรือหลังวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นมาตรการทางแพ่ง มิใช่โทษทางอาญา” เพื่อป้องกันปัญหาการตีความและเสริมสร้างความแน่นอนทางกฎหมาย

อภิปรายผล

จากการศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตจากการกระทำความผิดฐานฟอกเงินในประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายในต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาชนปลดแอก พบว่า

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ยังขาดการนิยามคำว่า “ผู้เสียหาย” ไว้อย่างชัดเจน แม้จะมีระเบียบในปี พ.ศ. 2559 กำหนดนิยามไว้บ้าง แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมสิทธิของผู้เสียหายที่แท้จริง จึงเกิดปัญหาในการตีความและการพิสูจน์สถานะของผู้เสียหาย จากการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศพบว่า หลายประเทศมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เสียหายไว้อย่างชัดเจน เช่น ต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายทางทรัพย์สินโดยตรง และสามารถประเมินมูลค่าความเสียหายได้ รวมถึงต้องไม่เคยได้รับการชดเชยมาก่อน และต้องแสดงหลักฐานเพื่อพิสูจน์สิทธิของตน นอกจากนี้ยังต้องตรวจสอบความสุจริตของผู้เสียหายด้วย เพื่อป้องกันการแอบอ้างสิทธิอย่างไม่ถูกต้อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติฯ เพื่อบัญญัตินิยาม “ผู้เสียหาย” ให้ครอบคลุมบุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากความผิดมูลฐาน และกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างชัดเจน เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cassell and Morris (2024) ได้ศึกษาเรื่อง Defining “Victim” Through Harm: Crime Victim Status in the Crime Victims’ Rights Act and Other Victims’ Rights Enactments ผลการวิจัยพบว่า การนิยามผู้เสียหายควรครอบคลุมบุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยตรงและสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเสียหายไม่จำกัดเพียงผู้ที่ตกเป็นเป้าหมายของอาชญากรรมเท่านั้น แต่รวมถึงผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมนั้น ๆ ด้วย โดยบทความนี้วิเคราะห์วิวัฒนาการของนิยามดังกล่าวและโต้แย้งว่าการให้ความสำคัญคุ้มครองแบบกว้างจะช่วยขยายสิทธิและเยียวยาผู้เสียหายได้ดียิ่งขึ้น

การใช้อำนาจของคณะกรรมการธุรกรรมในประเทศไทย ยังขาดระบบถ่วงดุลซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สิน การใช้อำนาจดังกล่าวเป็นการลดทอนสิทธิของประชาชน จึงควรใช้อย่างระมัดระวัง เพื่อไม่ให้กระทบสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินอย่างไม่เป็นธรรม ผู้วิจัยเสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ เพื่อรับคำร้องอุทธรณ์และตรวจสอบคำสั่งที่อาจออกโดยอคติ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายพิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นไม่เกี่ยวกับการกระทำความผิด การศึกษากฎหมายต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย และสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาชนปลดแอก พบว่า ประเทศเหล่านี้มีระบบตรวจสอบและกลไกคุ้มครองสิทธิที่รัดกุม เช่น การนำเรื่องเข้าสู่ศาล การกำหนดกรอบเวลาแจ้งสิทธิ และการคืนทรัพย์สินให้เจ้าของโดยชอบธรรม จากการศึกษาเปรียบเทียบกับผู้วิจัยเห็นว่าควรแก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะมาตรา 48 ให้มีการแจ้งผู้เกี่ยวข้องภายในระยะเวลาที่กำหนด และให้มีคณะกรรมการอิสระในการพิจารณาคำร้องเพิกถอนคำสั่งยึด

หรืออายัดทรัพย์สิน เพื่อให้การใช้อำนาจของรัฐเป็นธรรม ตรวจสอบได้ และไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยไม่จำเป็น ทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายอย่างรอบคอบและโปร่งใส สอดคล้องกับงานวิจัยของ Neetitham et al. (2022) ศึกษาเรื่อง Legal Development and Asset Proceedings under the Anti-Money Laundering Law ผลการศึกษาพบว่า มาตรการของกฎหมายหลายประการยังขาดเกณฑ์ชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิของผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งการไม่ได้กำหนดกระบวนการชัดเจนสำหรับการตรวจสอบหรือปกป้องสิทธิเสรีภาพของบุคคลและคู่ความที่เกี่ยวข้อง ข้อเสนอหลักจากการศึกษาคือการแก้ไขบทบัญญัติของพระราชบัญญัติหลายมาตรา รวมทั้งการกำหนดกลไกและเกณฑ์การดำเนินคดีให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ รวมถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เกี่ยวข้องอย่างมีระบบและโปร่งใส เช่น การจัดตั้งกระบวนการอุทธรณ์หรือการพิจารณาโดยศาลอย่างอิสระเพื่อถ่วงดุลอำนาจของรัฐในมาตรการยึด/อายัดทรัพย์สิน ฯลฯ โดยเน้นว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้เกี่ยวข้องควรได้รับการกำหนดให้ชัดเจนในกฎหมายเพื่อไม่ให้เป็นการใช้อำนาจรัฐที่อาจละเมิดสิทธิของประชาชนโดยไม่จำเป็น

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 50 กำหนดสิทธิของผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งพนักงานอัยการขอให้ตกเป็นของแผ่นดิน โดยอนุญาตให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องคัดค้านการยึดทรัพย์สินนั้น แต่การดำเนินการในลักษณะนี้ยังไม่เพียงพอในการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย เนื่องจากระยะเวลาในการพิจารณาคดีของศาลยาวนาน จึงทำให้ผู้เสียหายมีเวลาน้อยในการเตรียมเอกสารหรือหลักฐานที่จะใช้ในการคัดค้าน ควรกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจนเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการขยายระยะเวลาการดำเนินการในกระบวนการศาล เมื่อศึกษาแนวทางจากต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการกำหนดกระบวนการคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายโดยไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการศาล อาจนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการให้ความสะดวกแก่ผู้เสียหายในการรับทรัพย์สินคืนหลังจากการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน การเปลี่ยนแปลงที่เสนอในการแก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 คือต้องกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องคัดค้าน โดยเสนอให้เป็นระยะเวลา 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รับหนังสือแจ้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถคัดค้านได้ในระยะเวลาที่เหมาะสมและป้องกันการเสียหายจากความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Davis (2025) ศึกษาเรื่อง Putting Victims First: Reforming Federal Asset Forfeiture to Fulfill Its Original Intent ผลการศึกษาพบว่า การบริหารโครงการริบทรัพย์สินของรัฐบาลไม่ได้มุ่งคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายตามเจตนารมณ์เดิมของกฎหมาย โดยมีข้อเสนอให้ปฏิรูปกระบวนการเพื่อให้สิทธิของผู้เสียหายได้รับการคุ้มครองและเข้าถึงกระบวนการคืนทรัพย์สินได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการจัดระบบแจ้งเตือนและระยะเวลาในการยื่นคำร้องที่เหมาะสม

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 กำหนดให้ศาลสามารถยึดทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดตามมาตรา 49 และ 51 แม้ทรัพย์สินเหล่านั้นจะได้มาก่อนที่กฎหมายฉบับนี้จะมีผลบังคับใช้ ซึ่งศาลฎีกาได้ตัดสินว่า การริบทรัพย์สินดังกล่าวไม่ใช่โทษทางอาญา แต่เป็นมาตรการป้องกันการกระทำผิดต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ควรกำหนดบทบัญญัติให้การยึดหรืออายัดทรัพย์สินสามารถทำได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมายเพื่อป้องกันการตีความผิดพลาดในการปฏิบัติจริง ทั้งนี้ เมื่อศึกษากฎหมายของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย พบว่า กฎหมายเหล่านี้มีมาตรการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยไม่จำเป็นต้องมีคำพิพากษาอาญา ซึ่งสามารถริบทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดแม้ว่าไม่มีการพิพากษาหรือการฟ้องร้องทางอาญา การริบทรัพย์สินเหล่านี้มีเจตนารมณ์เพื่อขจัดผลประโยชน์จากการกระทำความผิด และตัดวงจร

การกระทำความผิดซ้ำ การที่ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดไม่ถูกริบอาจทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัว การลงโทษและใช้ทรัพย์สินในการกระทำความผิดต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้ปรับปรุงกฎหมายในประเทศไทย โดยการกำหนดให้การยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงินมีผลย้อนหลัง เพื่อป้องกันการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดในระยะเวลาอันยาวนาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nurul Huda et al. (2025) ศึกษาเรื่อง Non-Conviction-Based Asset Forfeiture: Presumption of Innocence and Principle of Legality Perspective ผลการศึกษาพบว่า ในระบบกฎหมายของอินโดนีเซีย ซึ่งเช่นเดียวกับหลายประเทศมีข้อจำกัดในมาตรการริบทรัพย์สินแบบปกติที่ต้องรอคำพิพากษาอาญาก่อน โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี ตาย หรือไม่สามารถดำเนินคดีอาญาได้ ผลการวิจัยพบว่า NCBAF เป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญในการ ริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดโดยไม่ต้องรอการพิสูจน์ความผิดของบุคคลก่อน และช่วยเสริมประสิทธิภาพในการกู้คืนทรัพย์สินของรัฐจากอาชญากรรม ซึ่งตอบโจทย์ความจำเป็นของรัฐในการตัดวงจรผลประโยชน์จากการกระทำความผิดได้ดีกว่าระบบแบบดั้งเดิม โดยยังต้องคำนึงถึงมาตรฐานกฎหมายพื้นฐานและสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วย

สรุปผล

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ยังขาดการนิยามคำว่า “ผู้เสียหาย” อย่างชัดเจน แม้จะมีระเบียบในปี พ.ศ. 2559 แต่ยังไม่ครอบคลุมสิทธิของผู้เสียหายที่แท้จริง ทำให้เกิดปัญหาในการตีความและพิสูจน์สถานะผู้เสียหาย ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดนิยามผู้เสียหายให้ชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น การใช้อำนาจของคณะกรรมการธุรกรรมในประเทศไทยยังขาดระบบถ่วงดุล ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ที่ถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ดังนั้น ควรมีคณะกรรมการอิสระในการตรวจสอบคำสั่ง เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของประชาชน นอกจากนี้ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 50 ยังไม่เพียงพอในการคุ้มครองผู้เสียหาย เนื่องจากกระบวนการศาลใช้เวลานานเกินไป ผู้วิจัยเสนอให้กำหนดระยะเวลาในการคัดค้านการยึดทรัพย์สินให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการเสียสิทธิจากความล่าช้า สุดท้าย ผู้วิจัยเสนอให้ปรับปรุงกฎหมายให้สามารถยึดทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดมีผลย้อนหลัง เพื่อป้องกันการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ของประเทศไทย ยังขาดความชัดเจนในด้านการคุ้มครองผู้เสียหาย โดยเฉพาะผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด แต่กลับถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานฟอกเงิน ซึ่งต่างจากหลายประเทศที่มีกลไกชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลเหล่านี้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยกำหนดนิยามของคำว่า “ผู้เสียหาย” อย่างชัดเจน รวมถึงกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคุณสมบัติของผู้เสียหายเพื่อให้สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีได้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กฎหมายของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีระบบการชดเชยและคุ้มครองผู้เสียหายอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการคืนทรัพย์สิน

และการตรวจสอบความชอบธรรมของคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ซึ่งต่างจากประเทศไทยที่ยังขาดระบบดังกล่าว ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ควรศึกษาและนำแนวทางการคุ้มครองผู้เสียหายจากประเทศเหล่านี้มาปรับใช้ เช่น การคืนทรัพย์สินผ่านกระบวนการทางแพ่ง การตั้งคณะกรรมการอิสระพิจารณาเรื่องการเพิกถอนคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน เพื่อถ่วงดุลอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ

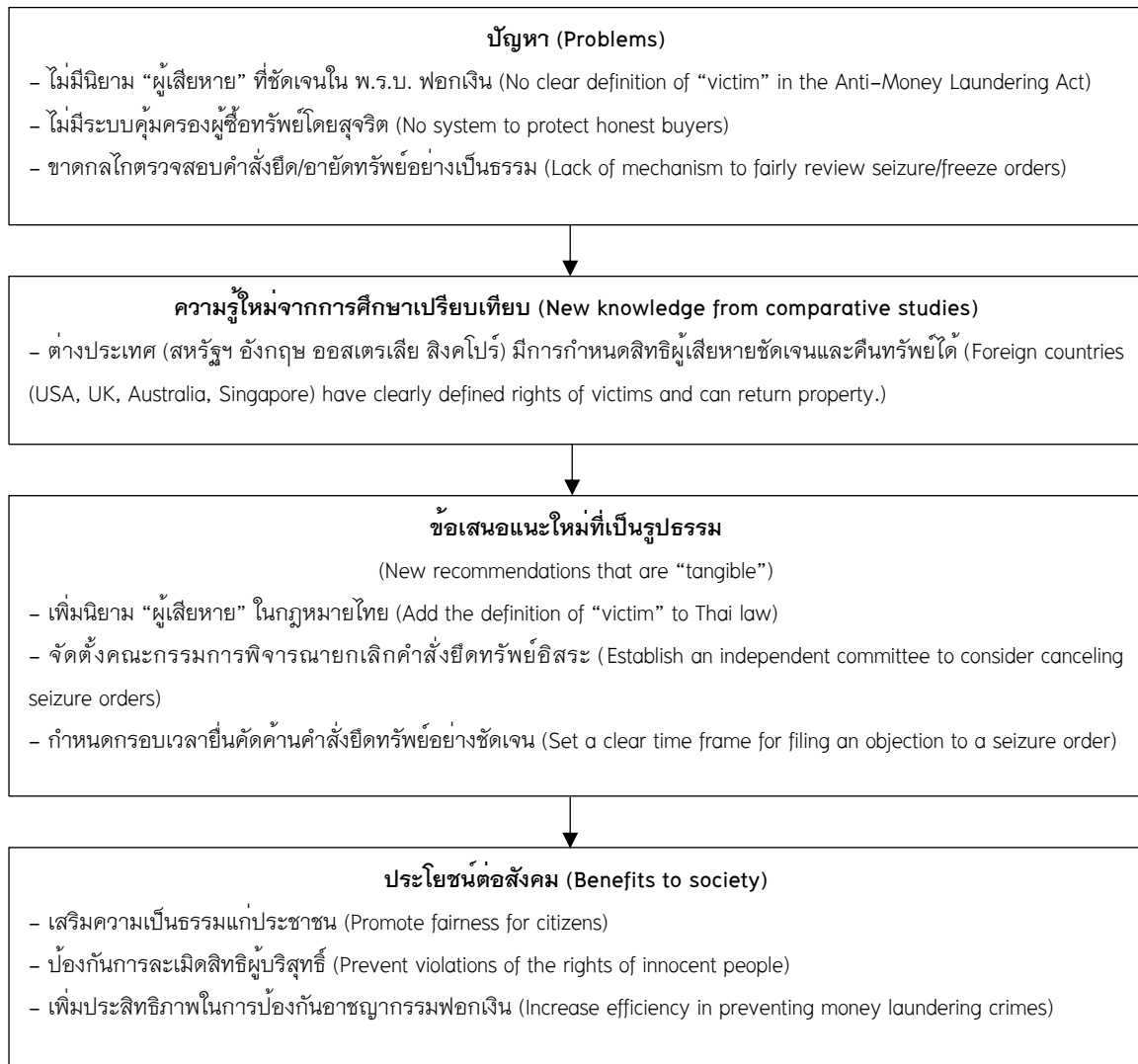
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การเสนอแนวทางในการแก้ไขกฎหมายควรมีการเพิ่มเติมกลไกในการอุทธรณ์คำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน และกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องอย่างชัดเจน รวมถึงการกำหนดให้การยึดทรัพย์สินย้อนหลังต้องกระทำโดยไม่ขัดต่อหลักกฎหมายและเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ เสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อพิจารณาการคัดค้านคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน และให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายให้มีความชัดเจนทั้งในแง่ของกระบวนการ ยื่นคำร้อง ระยะเวลา และการตีความที่เป็นธรรมต่อผู้สุจริต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้เสียหาย นักกฎหมาย และเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกด้านประสบการณ์จริงและความคาดหวังที่มีต่อกฎหมาย
2. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังกรณีศึกษาเชิงเปรียบเทียบเพิ่มเติมในประเทศอาเซียน เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการสร้างมาตรฐานกฎหมายร่วมระดับภูมิภาค
3. ควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลและข้อมูลจากระบบสารสนเทศด้านกฎหมายเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์แนวโน้มการฟ้องเงิน และการติดตามทรัพย์สินอย่างแม่นยำ เพื่อสนับสนุนข้อเสนอเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากบทความเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตจากการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน” สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบ “กรอบภาพองค์ความรู้ใหม่” ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

Figure 1 Knowledge from research.

จากโมเดลดังกล่าวทำให้ทราบว่า “การคุ้มครองผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตจากคดีฟอกเงิน” สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาทางกฎหมายที่ยังไม่มีความชัดเจนและเป็นธรรมต่อผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดโดยตรง แต่กลับถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินได้เพราะเกี่ยวข้องกับคดีฟอกเงิน โดยเฉพาะในกรณีของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริต ซึ่งมักไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมตามกฎหมายไทยในปัจจุบัน

จากการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์ พบว่า ประเทศเหล่านี้มีกลไกที่ชัดเจนในการเยียวยาและคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม โดยมีทั้งระบบการชดเชย การพิสูจน์ความสุจริต และการฟื้นฟูสิทธิผู้บริสุทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพพบทความจึงเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การเพิ่มนิยาม “ผู้เสียหาย” ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 การจัดตั้งคณะกรรมการอิสระตรวจสอบคำสั่งยึดทรัพย์สิน การกำหนดกรอบเวลาการยื่นคัดค้านที่เหมาะสม รวมถึงการอนุญาตให้สามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินย้อนหลังได้โดยไม่ขัดต่อหลักกฎหมาย

องค์ความรู้ใหม่นี้ช่วยส่งเสริมความยุติธรรม ลดการละเมิดสิทธิของผู้บริสุทธิ์ และสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมไทยได้อย่างยั่งยืน ทั้งยังส่งผลเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ด้วยการยกระดับมาตรฐานการปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจให้ทันสมัยและเป็นธรรม

References

- Boonyophas, W. (2014). *Economic crime* (7th ed.). Nititham.
- Cassell, P. G., & Morris, M. R. Jr. (2024). Defining “Victim” through harm: Crime victim status in the Crime Victims’ Rights Act and other victims’ rights enactments. *American Criminal Law Review*, 61, 329. <https://dc.law.utah.edu/scholarship/392/>
- Cassella, S. D. (2012). *Asset forfeiture law in the United States* (2nd ed.). Juris.
- Davis, J. (2025). *Putting Victims First: Reforming Federal Asset Forfeiture to Fulfill Its Original Intent*. SSRN. <https://ssrn.com/abstract=5650311> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5650311>
- Halliday, T. C., Reuter, P.H., & Levi, M. (2014). *Global surveillance of dirty money: Assessing assessments of regimes to control money laundering and combat the financing of terrorism*. SSRN. <https://ssrn.com/abstract=4928216> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4928216>
- Levi, M. (2010). Combating the Financing of Terrorism: A History and Assessment of the Control of ‘Threat Finance’. *British Journal of Criminology*, 50(4), 650–669. <https://doi.org/10.1093/bjc/azq025>
- Levi, M., & Reuter, P. (2006). Money laundering. *Crime and Justice*, 34, 289–375. <https://doi.org/10.1086/501508>
- Nurul Huda, M., Ila Mardhatillah, S., Ayunisa, Q., Munjiyah, A., & Eko Nugroho, A. (2025). Non-conviction-based asset forfeiture: Presumption of innocence and principle of legality perspective. *Walisongo Law Review (Walrev)*, 7(1), 98–112. <https://doi.org/10.21580/walrev.2025.7.1.28205>
- Neetitham, W., Phanwichit, S., & Muangtham, W. (2022). Legal development and asset proceedings under the anti-money laundering law. *Asian Crime and Society Review*, 9(1), 41–52. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/IJCLSI/article/view/254834>
- Ryder, N. J. (2014). *The financial crisis and white-collar crime: The perfect storm?*. Edward Elgar.

- Thailand Development Research Institute (TDRI). (2021, December 16). *Money laundering trends in Thailand: A case study focusing on money laundering through legal entities and front businesses, including lawyers and accountants, travel agencies, foreign trusts operating in Thailand, fraudulent pyramid schemes, and money laundering through non-profit organizations*. <https://tdri.or.th/2021/12/research-study-on-trends-of-money-laundering-2/>
- Unger, B., & van der Linde, D. (2013). *Research handbook on money laundering*. Edward Elgar.
- Young, S. (2009). *Civil forfeiture of criminal property: Legal measures for targeting the proceeds of crime*. The University of Hong Kong.